

УДК 343.3.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2311-8040/2024-1-5>**Навроцький Вячеслав Олександрович,**

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України
професор кафедри теорії права та прав людини
Український католицький університет,
вулиця Іл. Свенціцького, 17, Львів, 79011, Україна
професор кафедри кримінального права і кримінології
Львівський державний університет внутрішніх справ,
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4276-037X>

Максимович Роман Львович,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівський державний університет
внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9796-998X>

«РОЗПОВСЮДЖЕННЯ» ЯК НАСКРІЗНЕ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ПОНЯТТЯ

Аналізується зміст та обсяг поняття «розповсюдження», яке неодноразово використовується в Кримінальному кодексі (КК) України для вказівки на суспільно-небезпечне діяння та мету посягання щодо різних складів кримінальних правопорушень. Показано, що зазначене поняття використовується в низці нормативно-правових актів України. Констатовано, що в Конституції України не йдеться про аналізоване правове поняття, а натомість використовується поняття «поширення». Розглянуто семантичне значення даного правового поняття. Проаналізовано стан дослідження даного правового поняття у доктрині кримінального права. Доведено, що в судовій практиці Верховного Суду не міститься роз'яснення даного правового поняття. Інколи в рішеннях Конституційного Суду України розглядається співвідношення даного правового поняття із суміжними. Доводиться, що поняття, позначене терміном «розповсюдження», має однакове значення у всіх статтях КК України, тобто, це поняття є наскрізним для кримінального права України. Виділені та охарактеризовані ознаки цього поняття. Продемонстровано значення наскрізних правових понять у кримінальному законодавстві України. Підтримано позицію авторів проекту нового Кримінального кодексу України щодо відмови від правового поняття «розповсюдження». Сформульовано дефініцію розглядуваного правового поняття на основі його істотних ознак, які можна вивести з галузевого законодавства, юридичної літератури і семантичного значення. Показане співвідношення понять «розповсюдження» та суміжних з ним понять «поширення», «демонстрація», «збут». Констатовано, що на практиці часто мають місце труднощі пов'язані зі встановленням змістового навантаження даного правового поняття. Обгрунтовано, що поняття «демонстрація» не охоплюється поняттям «розповсюдження». Доведено, що відсутня необхідність вести мову про збут одночасно із розповсюдженням в статтях Кримінального кодексу України. Розглядуване правове поняття має однаковий зміст щодо усіх випадків застосування в статтях Кримінального кодексу України.

Ключові слова: Кримінальний кодекс, розповсюдження, поширення, демонстрація, збут.

Navrotskiy Viacheslav, Maksymovych Roman. Dissemination as a through criminal-legal notion

The content and scope of the concept of "dissemination" is analyzed, which is repeatedly used in the Criminal Code of Ukraine to indicate a socially dangerous act and the purpose of encroachment in relation to various components of criminal offenses. It is shown that the specified concept is used in a number of normative legal acts of Ukraine. It was established that the Constitution of Ukraine does not refer to the analyzed legal concept, but instead uses the concept of "spreading". The semantic meaning of this legal concept is considered. The state of

research of this legal concept in the doctrine of criminal law is analyzed. It is proven that the judicial practice of the Supreme Court does not contain an explanation of this legal concept. Sometimes the decisions of the Constitutional Court of Ukraine consider the relationship between this legal concept and related ones. It is proven that the concept marked by the term "dissemination" has the same meaning in all articles of the Criminal Code of Ukraine, that is, this concept is universal for the criminal law of Ukraine. The features of this criminal-legal notion are highlighted and characterized. The importance of through criminal legal notion in the criminal legislation of Ukraine is demonstrated. The position of the authors of the draft of the new Criminal Code of Ukraine regarding the rejection of the legal concept of "dissemination" was supported. The definition of the considered legal concept is formulated on the basis of its essential features, which can be deduced from industry legislation, legal literature and semantic meaning. The relationship between the concepts of "dissemination" and the related concepts of "distribution", "demonstration", and "sales" is shown. It was established that in practice there are often difficulties associated with establishing the content load of this criminal-legal notion. It is proved that the concept of "demonstration" is not covered by the concept of "distribution". It has been proven that there is no need to talk about sales at the same time as distribution in the articles of the Criminal Code of Ukraine. This criminal-legal notion under consideration has the same meaning for all cases of application in the articles of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: Criminal Code, distribution, dissemination, demonstration, sale.

Вступ. Термін «розповсюдження» широко застосовується в КК України для вказівки на окремі ознаки складу відповідних кримінальних правопорушень. Це дає підставу припустити, що позначене ним поняття є наскрізним для українського кримінального права – тобто, має однакове значення щодо усіх випадків, коли застосовується в кримінальному законі, правозастосовній практиці, теорії кримінального права, навчальному процесі. Разом із тим, це припущення, яке базується на максимі, згідно якої поняття, позначені одним терміном мають однакове значення в межах усієї правової системи, спеціально не піддавалося критичному аналізу в українській кримінально-правовій доктрині. Тому немає чіткої відповіді на питання, чи однаково слід тлумачити відповідне поняття щодо усіх відповідних статей КК та складів злочину Також детально не досліджувався зміст цього поняття, зрима наявність чи відсутність специфіки його значення щодо окремих складів злочинів, ознакою яких є «розповсюдження». Водночас, правозастосовна практика стикається з труднощами при встановленні його змісту, зокрема відмежуванні від ряду суміжних кримінально-правових понять, насамперед таких, як «поширення», «демонстрація», «збут». Вже це вказує на актуальність проблеми, якій присвячена ця публікація. Адже її вирішення

має і суто наукове значення, оскільки покликане заповнити одні з прогалин у наукових дослідженнях, і практично-прикладне, так як спрямоване на вироблення рекомендації для працівників органів системи кримінальної юстиції України щодо з'ясування змісту відповідних понять та застосування певних правових норм. Тим більше злободенність теми виявляється в аспекті законотворчості. Адже значна кількість випадків використання терміна/поняття «розповсюдження» в чинному КК України має місце щодо законодавчих новел, натомість в Проекті КК України таке поняття згадується лише один раз (у ст. 11.5.1, де йдеться про поняття міжнародної санкції за розповсюдження зброї масового знищення). У зв'язку з цим виникає питання про доцільність більш чи менш широкого використання аналізованого поняття в ході законопроектних робіт та доцільність його заміни суміжними.

Таким чином, можна констатувати, що розв'язання проблеми, якій присвячена ця публікація, має не лише наукове значення, а й важливе в плані правозастосування та законотворчості. Точне з'ясування того, що слід розуміти під «розповсюдженням» покликане забезпечити юридичну визначеність, а тим самим і спрямоване на досягнення справедливості в кримінально-правовій сфері. Зокрема при вирішенні питань кримінальної відповідальності за посягання, ознаки складу яких є описані в кримінальному законі з використанням терміну «розповсюдження».

Матеріали та методи. Розглядуване питання викликає певний інтерес у кримінально-правовій літературі. Поняття розповсюдження, як ознака об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення, в різний час було предметом вивчення багатьох науковців, зокрема: О. О. Дудорова, З. А. Загіней, М. І. Хавронюка ін. Здебільшого дане питання досліджувалося в межах загального вчення про об'єктивну сторону складу кримінального правопорушення, або ж зосереджувалась увага на цій ознаці лише щодо окремих складів кримінальних правопорушень. Проте, наявність деяких змін у законодавстві, і привернення уваги до не врахованих раніше аспектів дають можливість по-новому підійти до його вирішення.

Результати. По-перше, це єдине суспільно небезпечне діяння в складі кримінального правопорушення, яке передбачено в ст. 363-1 КК України. По-друге, це альтернативне суспільно небезпечне діяння в низці випадків (ч. 2 ст. 109, ч. 1 ст. 110, ч. 1 ст. 176, ст. 258-2, ст. 295, ч. 1, 2 ст. 300, ч. 1, 2 ст. 301, ч. 3 ст. 301-1, ч. 1 ст. 361-2, ст. 436, ч. 2 ст. 442 КК України. По-третє, є вказівкою на мету відповідних суспільно небезпечних дій або ж відсутність мети розповсюдження в ч. 1 ст. 258-2, ст. 295, ч. 1 ст. 300, ч. 1 ст. 301, ч. 1, 2 ст. 301-1, ч. 1 ст. 361-1, ст. 436, ч. 2 ст. 442 КК України. По-четверте, це правове поняття є частиною назви державного органу в ч. 1, 2 ст. 209-1 КК України.

У зазначених випадках розглядуване кримінально-правове поняття використовується у статтях, які встановлюють відповідальність за вчинення певних дій (так званих «заборонних»). Одного разу це поняття використовується у статті, яка встановлює виняток із загального правила про кримінальну відповідальність (так званий – винятковий (ч. 5 ст. 301-1 КК України). Як видно, поняття «розповсюдження» вітчизняний законодавець використав лише в Особливій частині КК України.

В КК України відсутня дефініція розглядуваного кримінально-правового поняття. Однак загальноновизнане значення того чи іншого слова має використовуватися під час тлумачення тих

понять, які стають кримінально-правовими” [1, с. 180].

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови роз'яснено, що розповсюджувати означає: 1. Роздавати, передавати, продавати і т.ін. багатьом для придбання, ознайомлення і т.ін.; поширювати. 2. Доводити до відома багатьох, поширювати серед багатьох (певні ідеї, погляди, чутки і т.ін.) [2, с. 1257]. Тобто, з філологічної точки зору поняття розповсюдження охоплює поширення і надання доступу до відповідних предметів.

При цьому законодавець в низці випадків використав термін „поширення” по суті для позначення тих же дій, які в інших статтях назвав як «розповсюдження» (ст. 111-1, ч. 1 ст. 113, ч. 1, 2 ст. 114-2, ч. 1 ст. 182, ст. 251, ч. 1 ст. 255-1, ч. 1, 4 ст. 299, ч. 1 ст. 325, примітка до ст. 345-1, ч. 2 ст. 435-1, ч. 1 ст. 436-1, ч. 2 ст. 436-2 КК України.

Водночас встановлення змісту кримінально-правових понять, у тому числі й наскрізних, має відбуватися з використанням визначень, які наведені в актах інших галузей законодавства” [3, с. 31]. Скажімо в Законі України «Про медіа» від 13 грудня 2022 року, так само, як в КК України, має місце ототожнення понять «розповсюдження» і «поширення» (ч. 5 ст. 7, п. 20, 22 ч. 1 ст. 90, п. 7 ч. 2 ст. 90, тощо) [4]. Також ототожнення цих понять наявне і в ст. 2 Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року [5]. Варто звернути увагу й на те, що у ст. ст. 32, 34, 50, 54 Конституції України використовується поняття «поширення» і натомість таке поняття як «розповсюдження» взагалі не згадується [6].

У жодній з Постанов Пленуму Верховного Суду України не було роз'яснено це кримінально-правове поняття. Наскільки відомо, то і діючий Верховний Суд не висловив правову позицію щодо розуміння поняття «розповсюдження».

Таким чином, враховуючи семантичне значення слова «розповсюдження», роз'яснення відповідного терміну в галузевому законодавстві, міркування, висловлені з приводу змісту цього поняття в літературі, можна виділити такі його ознаки як, власне, кримінально-правове поняття:

1) це акт поведінки, який вчиняється щодо певної речі чи інформації, які прямо вказані в статті Особливої частини КК України. Розповсюдження не може вчинюватися щодо чогось абстрактного, не існує кримінальної відповідальності за розповсюдження взагалі;

2) полягає розповсюдження у наданні будь-яким іншим особам доступу до певних речей чи інформації, створення іншим особам можливості для володіння такими предметами чи ознайомлення з інформацією, їх поширення серед невизначеного кола осіб. При цьому речі мають перейти хоча б у тимчасове володіння іншої (сторонньої) особи, а інформацією така особа принаймні має можливість ознайомитися;

3) «розповсюдження» має місце, коли певна річ чи інформація відповідного змісту стають доступними хоча б одній сторонній особі – яка досі ними не володіла чи не знала певних відомостей та не має права на отримання речі чи інформації;

4) розповсюдження може виразитися як в дії, так і в бездіяльності. Так чи інакше – це поведінка, яка відбувається під контролем волі і свідомості того, хто вчинює таке діяння. Відтак мимовільне вибуття певної речі чи інформації з-під контролю особи (наприклад, в результаті дії стихійної сили чи технічної помилки) не можна відносити до їх розповсюдження;

5) суб'єктивне ставлення до розповсюдження виражається у формі умислу. На це вказує системний аналіз Особливої частини КК України – у статтях, де законодавець допускає необережну вину при втраті контролю над поширенням певних речей чи інформації, він послуговується іншими термінами, зокрема – «втрата» (ст. 329, ч. 2 ст. 422 КК України).

Таким чином, можна сформулювати кримінально-правове поняття «розповсюдження» як злочинного діяння – це передбачена статтею особливої частини КК України умисна дія або бездіяльність, яка полягає у наданні іншій особі речі чи інформації, якими вона досі не володіла.

Як вже відзначалося, чинний кримінальний закон регламентує розповсюдження не лише як діяння, але й як відповідну поведінку пов'язану з метою/без мети розповсюдження. Іншими

словами, кримінально-правове значення надається наявності або відсутності мети розповсюдження певного предмета. Однак, за змістом розповсюдження-мета трактується так же, як і розповсюдження-діяння (звісно, з урахуванням фактичного невчинення відповідної дії або бездіяльності).

Таким чином, можна констатувати, що в усіх випадках, коли КК України використовує термін «розповсюдження», він позначає одне і те ж поняття. Відтак, є підстава для висновку, що поняття «розповсюдження» в чинному кримінальному законі є наскрізним з усіма наслідками, що звідси випливають.

У кримінально-правовій літературі зазначається, що наскрізними поняттями слід вважати такі, які використовуються неодноразово і мають одне і те ж значення, які зберігають своє значення незалежно від того, щодо якого інституту кримінального права вони використовуються [7, с. 74]. «Наскрізні поняття здатні відігравати різноманітні функції в кримінальному праві. Ці поняття: підтверджують наступність кримінального законодавства, якщо використовуються у попередніх та прийнятих на їх заміну кримінальних законах; означають стабільність системи протидії злочинності; є показником якості кримінального закону; забезпечують дотримання законності у кримінально-правовому правозастосуванні; полегшують вивчення кримінального права» [3, с. 20].

З'ясування змісту поняття «розповсюдження» буде неповним, якщо не виявити його співвідношення з суміжними, зокрема синонімами, через які розкривається семантичний зміст відповідного діяння та мети і які широко використовуються в КК України для позначення ознак подібних складів кримінальних правопорушень. Найважливішим у цьому аспекті є встановлення співвідношення з одного боку поняття «розповсюдження», а з іншого боку таких як «поширення», «демонстрація», «збут».

Цікаве і принципово важливе співвідношення понять «розповсюдження» і «демонстрація». У навчальній літературі з кримінального права інколи зазначається, що

розповсюдження творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру – більш широке за змістом поняття ніж збут, воно включає як збут даних предметів, так і забезпечення платного або безоплатного ознайомлення (поширення) з ними якомога більшої кількості осіб (шляхом демонстрації кінофільму, безоплатного або за символічну плату роздавання книжок або плакатів, іншої друкованої продукції, тощо) [8, с. 188]. В одному із науково-практичних коментарів до КК України вказано, що під розповсюдженням варто розуміти безоплатну передачу іншим особам, включаючи дарування, передачу у спадок, надання в тимчасове користування. При цьому, ані збутом, ані розповсюдженням не можна визнати демонстрацію відповідних творів, включаючи організацію платних переглядів [9, с. 879]. Видається, що в даному контексті варто враховувати наступне. По-перше, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови зазначено, що демонстрація – це публічний показ чого-небудь [2, с. 283]. По-друге, в ст. 3 Закону України «Про кінематографію» від 13 січня 1998 року передбачено, що демонстрування (публічний показ, публічна демонстрація та публічне сповіщення (доведення до загального відома) фільму – професійна кінематографічна діяльність, що полягає в показі фільму глядачам у призначених для цього приміщеннях (кінотеатрах, інших кіновидовищних закладах), на відеоустановках, а також аудіовізуальними медіа, в тому числі нелінійними, а розповсюдження фільму – процес, у рамках якого суб'єктами кінематографії фільм у будь-який спосіб безпосередньо чи опосередковано пропонується глядацькій аудиторії (дистрибуція, прокат, просування, рекламування тощо) [10]. Тобто, такі поняття як «розповсюдження» і «демонстрація» тут законодавцем розмежовуються. По-третє, у рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини другої статті 14 Закону України «Про кінематографію» (справа про розповсюдження інозем-

них фільмів) від 20 грудня 2007 року (Справа № 1-46/2007) ці поняття також розмежовуються (п. 1, 4, 5.1, 5.2) [11]. По-четверте, до змін в ст. 301 КК України від 10 листопада 2015 року, в ч. 2-5 цієї статті передбачався такий вид покарання як конфіскація порнографічної продукції і засобів її демонстрування. Отже, з цього опосередковано можна було зробити висновок, що демонстрування також було кримінально-карним. По-п'яте, там де законодавець мав на меті передбачити кримінальну відповідальність за демонстрацію, це здійснено. А саме в ст. 301-2 КК України, але лише щодо продукції сексуального характеру у якій задіяно неповнолітню особу. По-шосте, у п. 15 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27 лютого 2009 року № 1 зазначено, що поширенням інформації також є вивішування (демонстрація) в громадських місцях плакатів, гасел, інших творів, а також розповсюдження серед людей листівок, що за своїм змістом або формою порочать гідність, честь фізичної особи або ділової репутації фізичної та юридичної особи [12]. Тобто, тут Верховний Суд України роз'яснюючи відповідні положення також стоїть на позиції, що демонстрація не охоплюється розповсюдженням.

Звернемося ще до співвідношення понять «розповсюдження» і «збут», оскільки, на перший погляд, видається, що вони мають подібне значення. Так, в КК України ці наскрізні кримінально-правові поняття розмежовуються (ст. ст. 300, 301, 301-1, 361-1, 361-2, 363-1), тобто законодавець не вважає їх тотожними. Деякі автори розмежовують ці поняття [13, с. 157, 159]. Зокрема, йдеться про те, що в загальному вигляді розповсюдження в мережі Інтернет відомостей, що становлять державну або іншу таємницю, творів, зображень, предметів порнографічного характеру або творів, що пропагують культ насильства та жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію – це будь-яка дія, за допомогою якої зазначені

об'єкти безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці, зокрема доводяться до відома невизначеного кола осіб таким чином, що особи мають можливість здійснити вільний доступ до цих об'єктів за власним вибором [13, с. 157]. Далі в цій же науковій праці зазначено, що збут шкідливих програмних засобів – оплатне або безоплатне (продаж, дарування, обмін, сплата боргу, позика, тощо) відчуження фактичного носія зі шкідливим програмним засобом іншій особі [13, с. 159]. Подібне розуміння значення розглядуваних понять наявне і в інших науковців. «До розповсюдження шкідливих програмних засобів слід відносити не тільки надання платного або безоплатного доступу до певних предметів невизначеному колу осіб, а і їх поширення шляхом самовідтворення (найчастіше застосовується для розповсюдження комп'ютерних вірусів), «закладання» в програмне забезпечення чи розповсюдження з використанням комп'ютерної мережі» [14, с. 756]. «Під збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів слід розуміти як платні, так і безоплатні форми їх відчуження, наприклад продаж, дарування, обмін, сплата боргу, оплата виконання робіт чи надання послуг, введення володільцем цих засобів або речовин ін'єкцій іншій особі за її згодою» [14, с. 732]. Щодо відмінності між збутом і розповсюдженням, то в кримінально-правовій літературі зазначається таке. «Збут шкідливих програмних або технічних засобів відрізняється від розповсюдження тим, що він пов'язаний з відчуженням предмета. Тобто якщо при розповсюдженні предмет залишається в особи (шкідливе програмне забезпечення продовжує знаходитися на мережевому ресурсі, з якого розповсюджується, повертається шкідливий програмний засіб, що передавався для використання), то в результаті збуту він відчужується, тобто не залишається в особи, яка його збуває (зокрема, продаж дисків із записаними на них шкідливими програмами)» [13, с. 757–758]. У літературі відзначається, що єдине, чим можна пояснити вживання цих

термінів поряд із терміном «збут» – це те, що вони позначають різні поняття. При цьому очевидно, що використання терміна «збут» у диспозиціях статей, де передбачена відповідальність за розповсюдження чи передачу тих чи інших предметів, є зайвим, адже останні охоплюють будь-яке їх надання іншим особам чи доступ невизначеного кола осіб, як безоплатне, так і платне. Тобто поряд із більш широким за змістом терміном без потреби використовується і вузький [3, с. 221].

Вищенаведене, аж ніяк не свідчить про належну якість кримінального законодавства в даному контексті, по-друге, загальновизнано, що положення законів мають бути чіткими і зрозумілими, тому, що тільки в такому разі може наставати відповідальність за їх невиконання. Відсутність точності і визначеності юридичних конструкцій є свідченням недотримання вимог законодавчої техніки.

Тому видається раціональним підхід авторів проекту КК України, спрямований на уніфікацію термінології кримінального закону, відмову від термінів-синонімів. У рамках цього підходу вони обґрунтовано відмовилися від використання поняття «розповсюдження» на користь, зокрема, більш широкого і ємкого поняття «поширення» через яке, як вище відзначено, і визначається у чому полягає аналізоване поняття.

Висновки. Поняття «розповсюдження» у кримінальному законі має однаковий зміст щодо усіх випадків (статей Особливої частини КК України), де воно застосовується. Це і дає підстави відносити його до наскрізних кримінально-правових понять. Водночас, воно має близький зміст щодо цілої низки інших кримінально-правових понять. З метою уніфікації термінології кримінального закону варто відмовитися від використання понять, зміст яких у значній мірі пересікається. Адже кримінальний закон – це не той «твір», де варто демонструвати обсяг словникового запасу – точність і конкретність формулювань тут явно повинні переважати над можливостями використання багатства мови.

Список використаних джерел:

1. Загине́й З. Кримінально-правова герменевтика: монографія. К: Видавничий дім „АртЕк”, 2015. 380 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2005. 1728 с.
3. Навроцький В. О. Наскрізнi кримінально-правові поняття: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 376 с.
4. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 р. № 2849-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (дата звернення: 25.07.2023).
5. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 р. № 2297-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 25.07.2023).
6. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.07.2023).
7. Навроцький В. О. Наскрізнi кримінально-правові поняття. *10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 13-14 жовт. 2011 р. / редкол.: В.Я. Тацій (голов. ред.), В.І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Х.: Право, 2011. С. 73-77.
8. Кримінальне право (Особлива частина): підручник за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Т.2. Луганськ: видавництво „Елтон-2”, 2012. 704 с.
9. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 9-те вид., переробл. та допов. К.: Юридична думка, 2012. 1316 с.
10. Про кінематографію: Закон України від 13 січня 1998 р. № 9/98-ВР/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.07.2023).
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 60 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини другої статті 14 Закону України "Про кінематографію" (справа про розповсюдження іноземних фільмів) від 20 грудня 2007 року Справа № 1-46/2007 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-07#Text> (дата звернення: 25.07.2023).
12. Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лютого 2009 року № 1 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text (дата звернення: 25.07.2023).
13. Тарасенко О. С. Теорія та практика протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з обігом протиправного контенту в мережі Інтернет: монографія. Одеса: Видавничий дім „Гельветика”, 2021. 426 с.
14. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: навчальний посібник. К.: Ваіте, 2014. 944 с.

References:

1. Zahynej, Z. (2015). Kryminal'no-pravova hermenevtyka: monohrafiia [Criminal Law Hermeneutics: Monograph]. K: Vydavnychyj dim „ArtEk". 380 s. [in Ukrainian].
2. Velykij tлумachnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy (2005). [Great Explanatory Dictionary of Modern Ukrainian Language] (z dod. i dopov.)/Uklad. i holov. red. V.T. Busel. K.; Irpin': VTF „Perun". 1728 s. [in Ukrainian].
3. Navrots'kyj, V.O. (2023). *Naskrizni kryminal'no-pravovi poniattia: navch. posib [Cross-cutting Criminal Law Concepts: Educational Handbook]*. Kyiv: Yurinkom Inter. 376 s. [in Ukrainian].
4. Pro media: Zakon Ukrainy [About Media: Law of Ukraine] vid 13 hrudnia 2022 r. № 2849-IX / Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text> (data zvernennia: 25.07.2023) [in Ukrainian].
5. Pro zakhyst personal'nykh danykh: Zakon Ukrainy [About Personal Data Protection: Law of Ukraine] vid 1 chervnia 2010 r. № 2297-VI / Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (data zvernennia: 25.07.2023) [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 roku Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 25.07.2023) [in Ukrainian].
7. Navrots'kyj, V.O. (2011). *Naskrizni kryminal'no-pravovi poniattia [Integral Criminal Law Concepts]. 10 rokiv chynnosti Kryminal'noho kodeksu Ukrainy: problemy zastosuvannia, udoskonalennia ta pdal'shoi harmonizatsiiz zakonodavstvomievropejs'kykhkrain: materialymizh nar. nauk.-prakt. konf., 13–14 zhovt. 2011 r. (10 Years of the Ukrainian Criminal Code: Issues of Application, Improvement, and Further Harmonization with the Legislation of European Countries: Proceedings of the International Scientific-Practical Conference, October 13–14, 2011) / redkol.: V.Ya. Tatsij (holov. red.), V.I. Borysov (zast. holov. red.) ta in. Kh.: Pravo. S. 73–77 [in Ukrainian].*

8. Kryminal'ne pravo (Osoblyva chastyna): pidruchnyk (2012). [Criminal Law (Special Part): Textbook] za red. O.O. Dudorova, Ye.O. Pys'mens'koho. T.2. Luhans'k: vydavnytstvo „Elton-2”.704s. [in Ukrainian].
9. Naukovo-praktychnyj komentar Kryminal'noho kodeksu Ukrainy (2012). [Scientific-Practical Commentary on the Criminal Code of Ukraine] / za red. M.I. Mel'nyka, M.I. Khavroniuka. 9-te vyd., pererobl. ta dopov. K.: Yurydychna dumka. 1316 s. [in Ukrainian].
10. Pro kinematohrafiu: Zakon Ukrainy [About Cinema: Law of Ukraine] vid 13 sichnia 1998 r. № 9/98-VR/ Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9/98-D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennia: 25.07.2023) [in Ukrainian].
11. Rishennia Konstytutsijnoho Sudu Ukrainy u spravi za konstytutsijnym podanniam 60 narodnykh deputativ Ukrainy pro ofitsijne tlumachennia polozhen' chastyny druhoi statti 14 Zakonu Ukrainy "Pro kinematohrafiu" (sprava pro rozpovsiudzhennia inozemnykh fil'miv) vid 20 hrudnia 2007 roku Sprava № 1-46/2007 [Decision of the Constitutional Court of Ukraine on the case by constitutional submission of 60 People's Deputies of Ukraine on the official interpretation of the provisions of the second part of Article 14 of the Law of Ukraine "On Cinema" (case on the distribution of foreign films) dated December 20, 2007. Case No. 1-46/2007] / Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-07#Text> (data zvernennia: 25.07.2023) [in Ukrainian].
12. Pro sudovu praktyku u spravakh pro zakhyst hidnosti ta chesti fizychnoi osoby, a takozh dilovoi reputatsii fizychnoi ta iurydychnoi osoby: postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy [About judicial practice in cases concerning the protection of the dignity and honor of an individual, as well as the business reputation of individuals and legal entities: Resolution of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine] vid 27 liutoho 2009 roku № 1. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09#Text (data zvernennia: 25.07.2023) [in Ukrainian].
13. Tarasenko, O.S. (2021). Teoriia ta praktyka protydii kryminal'nym pravoporushenniam, pov'iazanym z obihom protypravnoho kontentu v merezhi Internet: monohrafiia [The Theory and Practice of Combating Criminal Offenses Related to the Circulation of Illegal Content on the Internet: Monograph]. Odesa: Vydavnychyj dim „Hel'vetyka". 426 s. [in Ukrainian].
14. Dudorov, O.O., & Khavroniuk, M.I. (2014). *Kryminal'ne pravo: navchal'nyj posibnyk* [Criminal Law: Textbook]. K.: Vaite. 944 s. [in Ukrainian].